

Knut Anton Mork, Professor emeritus ved NTNU og
Handelshøyskolen BI.
Makroøkonomisk rådgiver, Garantum Norge AS

Problematiske prognoser

Økonomiske prognosemakere slår ofte feil. Så hvorfor fortsetter så mange å lytte til dem?

I skiftende tider blir det ofte spørsmål om hvem som har klart å forutse hva. Så også nå. Hvem kunne ha forutsett den tørreste våren på 140 år? Hvem skjønte at pandemien var en katastrofe som bare ventet på å komme? Var det globale aksjefallet egentlig overraskende? Hadde ikke mange forstått at markedet var overpriset? For ikke å snakke om den kommende globale resesjonen. Selv om det fortsatt er usikkert om den blir noe av, er diskusjonen allerede i gang om hvem som har klart å spå at den vil komme.

Selv er jeg fortsatt usikker på om den nevnte resesjonen faktisk kommer. Det som er klart, er at kombinasjonen av pandemi, krig og klimaendringer innebærer en betydelig demping av utsiktene til fortsatt høy økonomisk vekst. Dempingen rammer økonomiens tilbudsside, og da må etterspørselen dempes om vedvarende inflasjon skal unngås. Det betyr høyere renter. Men jeg tror sentralbankene har en god sjanse til å klare dette uten en kraftig nedgangskonjunktur.

Historiene bak tallene

Men sikker kan jeg ikke være. Økonomiske prognoser slår ofte feil. Forskere som Prakash Loungani ved IMF har vist at dette gjelder både private og offentlige prognosemakere og, ikke minst, prognoser fra offisielle, internasjonale organisasjoner som OECD og IMF. Så hvorfor fortsetter så mange å lytte til de samme prognosemakerne?

Jeg tror den viktigste grunnen er at tallene – fremtidig BNP-vekst, inflasjon og rentesatser – ikke er det viktigste. De som er interessert i å høre på fagøkonomers vurderinger er mer interessert i historiene omkring tallene. Et narrativ, som det nå heter, om hvilke krefter som

er i spill og hvordan de kan påvirke hverandre. Utfallet av slike samspill av krefter er ofte vanskelig å forutsi. Men det viktige for brukeren er å få en ærlig, informert fremstilling av hvilke krefter som er i sving og kan dukke opp rundt neste sving.

Men hva er det som gjør de tallmessige prognosene så dårlige? Den enkleste grunnen ser ut til å være en motvilje mot å spå negative utfall, som resesjoner eller en kraftig omgang med prisstigning. Finansinstitusjoner ønsker å selge sine produkter, og det går best når kundene er optimister.

ISom sjeføkonom i Handelsbanken opplevde jeg aldri dette som et problem. Mange, både kunder og sjef, satte pris på ærlige rapporter. Men samtidig så jeg nok ofte kolleger – i og utenfor Handelsbanken – som uttrykte urimelig optimisme under nittitallets bobleoppbygging og opptakten til finanskrisen ti år senere.

Men offisielle prognoser har altså samme «bias». De utstedes av myndigheter som har satt i verk tiltak som de forventer at skal fungere. Da blir prognosene en slags vitneprov på at politikken vil lykkes. Det samme gjelder de internasjonale organisasjonene, ikke minst IMF.

Men «bias» kan også skyldes mer tekniske faktorer. Mange prognosemodeller har en innebygd tendens til å spå at økonomien vil vende tilbake til en slags normaltilstand etter at spesielle faktorer har utspilt seg. Dette ble et hett tema under debatten om «secular stagnation» for noen år siden, der de tradisjonelle modellene hadde problemer med å forklare det som da var en langvarig trend mot stadig lavere renter. Modellteknisk dreier dette seg gjerne om hvor tilfredsstillende modeller med representative agenter er, noe mye nyere forskning har sådd tvil om.

Hvem kunne forutsett Trump eller Covid?

Endelig må vi innrømme at en del begivenheter er grunnleggende vanskelig å forutse. Noen, som krigsutbruddet i Ukraina eller Trumps valgseier i 2016 kom som genuine overraskelser. I etterkant er det ofte lett å finne noen som har forutsett det; men om det har skyldtes dyktighet eller flaks er mer usikkert.

Andre begivenheter er vanskelige å forstå fordi vi har begrenset erfaring med dem. At pandemien skulle klare å gjøre det Trumps handelspolitikk ikke klarte, nemlig å rive i stykker de globale forsyningslinjene, er et godt eksempel. Finanskrisen var også vanskelig å forutse fordi vi hadde så begrenset erfaring med de nye finansielle instrumentene, selv om det i det tilfellet også var mange signaler som overoptimistiske prognosemakere overså.

Så det kan være mange grunner til at økonomiske prognoser bommer. Samtidig blir det for lett å bli lett når Goldman Sachs uttaler, slik Terje Erikstad påpeker i sin kommentar om økonomiske prognoser 7. juli, at det som har skjedd det siste halvåret «har vært nesten umulig å predikere». Det betyr neppe at investeringsbankens økonomer – eller økonomer generelt – er sjarlataner, slik Erikstad antyder. Men Goldmans toppledelse har åpenbart ignorert narrativet om det store spekteret av ting som kunne skje.

Denne kronikken ble først publisert i Dagens Næringsliv:

<https://www.dn.no/okonomi/prognoser/resesjon/imf/kronikk-problematiske-prognoser/2-1-1256203>